

Tulojakaumien historiaa ja varallisuusjakaumien dystopiaa

Marko Terviö

Thomas Piketty,
Capital in the Twenty-First Century,
Harvard University Press, Cambridge MA ja London 2014, 696 sivua.
Kääntänyt ranskasta englanniksi Arthur Goldhammer.

Tänä vuonna on harvinaisen selvää mikä on vuoden kohutuim talouskirja. Thomas Pikettyn menestysteos on yhtäällä tulo- ja varallisuusjakaumien historian popularisointi. Toisaalla se on myös puoliformaalilla argumentilla tuettu ennustus, jonka mukaan varallisuusdynamiikka tulee tämän vuosisadan aikana palautumaan samantyyppiseksi kuin 1800-luvulla. Otsikon ”Capital” viittaakin itse asiassa varallisuuteen - syy lienee pyrkimys sanaleikkiin Marxin klassikon kanssa. Varallisuuden paljon nykyistä vinomman jakautumisen lisäksi Piketty ennustaa, että varallisuuden suhde kansantuloon tulee kasvamaan (kutsun tätä suhdelukua jatkossa varallisuuskertoimeksi). Koko talouden ja yhteiskunnan luonne muuttuu, kun tulojakaumien huipulle päästään vain perimällä eikä yrityksiä perustamalla. Kirjan lopuksi Piketty esittää politiikkasuosituksen dystopiansa välttämiseksi.

Tuloerojen historian tutkimus on yksi empiirisen taloustieteen merkittävimmistä tutki-

muslinjoista viimeisen parin vuosikymmenen aikana, ja Piketty on (Emmanuel Saezin ja Anthony Atkinsonin ohella) yksi sen päätekijöistä. Laajempaankin tietoisuuteen on levinnyt käsite ylimmän prosenttiin tulo-osuudesta, jonka historiaa on konstruoitu lähinnä veroarkistojen avulla. Vähitellen on tarkentunut kuva, jossa 1900-luvun tuloeroaikasarjoista piirtyy, maasta riippuen, enemmän tai vähemmän U-käyrän muotoisia käppyröitä. USA oli U-käyrän pohjalla 1950-luvulla, jolloin Simon Kuznets lanseerasi kuuluisan käyränsä. Sen jälkeen nousukäyrä on ollut erityisen jyrkkä USA:ssa, missä tuloerot ovat jo palautuneet toista maailmansotaa edeltävälle tasolle. Se tasoittuminen, jota Kuznets piti historiallisena transformaationa, oli Pikettyn mukaan vain poikkeustekijöiden aiheuttama episodi, jonka vaikutukset ovat nyt hiipumassa.

Tuloerotutkimuksen päätulokset ovat käyneet vuosien varrella läpi monipuolisen kritiikin, ja erilaiset epäilyt trendien näennäisyydes-

tä on hylätty sitä mukaa, kun uusia aineistoja on kertynyt. Verrattuna tulojakaumien historiantutkimukseen on varallisuustutkimus vielä alkutekijöissään, ja aineistojen suhteen tutkimusympäristö on vieläkin vaikeampi. Kattavan aikasarjan laatiminen edes yksittäiselle maalle vaatii hyvin erityyppisten aineistojen yhdistelmistä ja niiden tekeminen keskenään yhteismittaisiksi on hankalaa. Mediassa paljon huomiota herättänyt Financial Timesin toimittajan Chris Gilesin kritiikki perustui ilmeisesti väärinkäsitykseen käytetystä metodologiasta.

On oikeastaan yllättävää, miten vähän varallisuuskasvun vinoutumisesta näkyy merkkejä, kun otetaan huomioon tuloerojen selvästi dokumentoitu kasvu viime vuosikymmenten aikana. Yksi mahdollinen selitys on, että entistä suurempi osuus varallisuudesta on piilotettuna veroparatiiseihin. Gabriel Zucman (2013) on pankkien välisten rahaliikennetietojen avulla arvioinut piilotettujen varojen kokonaismääräksi 6 % maailman rahoitusvarallisuudesta. Lienee turvallista arvata, että piilotetut varat ovat muuta varallisuutta epätasaisemmin jakautuneita. Toistaiseksi vakuuttavin tuki vinoutumistrendille ei aivan ehtinyt kirjaan mukaan. Keskenikäisen tutkimuksen mukaan varakkaimman 0,1 prosentin varallisuusosuus USA:ssa on kaksinkertaistunut edellisen 30 vuoden aikana (se on nyt 20 %), eikä nousutrendi osoita hidastumisen merkkejä (Saez ja Zucman, 2014).

Pikettyn mukaan varallisuus keskittyy väijäämättä nykyistä epätasaisemmin, jos ei ole poikkeustekijöitä pakkaa sekoittamassa. 1900-luvun maailmansodat ja muut kriisit tuhosivat paljon varallisuutta ja tasoittivat sitä, mikä ei tuhoutunut. Kriisiaikojen ulkopuolella maailmantalous eli poikkeuksellisen nopean

kasvun aikaa, mikä pienensi vanhojen omaisuuksien suhteellista kokoa.

Piketty painottaa keskittymisen syynä sitä, että sijoitetun pääoman tuotto prosentti on yleensä korkeampi kuin talouden kasvuvauhti ($r > g$). Tämä on hyvin dokumentoitu fakta (ja standardioletus kasvumalleissa), jonka ansioista tarpeeksi säästeliään koroillaeläjän varat voivat kasvaa nopeammin kuin kansantalous. Mutta jos kaikki säästäisivät saman prosentin tuloistaan, kaikkien varallisuus kasvaisi samaa vauhtia, ihan riippumatta r :stä ja g :stä. Muita tekijöitä, jotka vaikuttavat keskittymiseen, ovat mm. tuhlaajaperijöiden yleisyys, ja kasvusta riippumaton talouden volatilitteetti. Voidaan olla aika varmoja siitä, että pidemmän päälle $r > g$, mutta ne tekijät, jotka voisivat toimia keskittymistä vastaan, eivät päässeet mukaan malliargumenttiin.

Pikettyn dystopian toinen puoli eli varallisuuden merkityksen kasvu ei hyppää silmille tilastoista. Euroopassa varallisuuskertoimen nousu toisen maailmansodan jälkeen koostuu lähes kokonaan asuntovarallisuuden kasvusta, minkä ymmärtäminen vaatisi oman kehikkonsa. USA:ssa kasvu selittyy asuntojen lisäksi eläkesäästöillä. Pikettyn ennuste 1800-luvun varallisuuskertoimen paluusta ei siis ole ekstrapolointia kirjassa raportoiduista trendeistä, vaan hän perustelee ennusteensa mallintapaisella argumentilla.

Näyttää jo siltä, että kirjan argumentointi siitä, mikä on tai ei ole väijäämätön osa kapitalismin kehitystä, tuskin jää klassikkoksi taloustieteen historiaan. Pikettyn malliargumentissa pääoman tulo-osuus kasvaa samalla kun pääomaan määrä suhteessa työvoiman määrään kasvaa. Pääoman ja työvoiman substitutiojousto on siis selvästi yli ykkösen. Se on periaatteessa täysin mahdollinen skenaario tu-

levaisuuden teknologian luonteesta, mutta Piketty mukaan se näkyy jo datassa. Matthew Rognlie (2014) on näyttänyt, että nämä tulkinat substituutiojoustosta ovat seurausta sekaannuksesta brutto- ja nettojouston välillä. Krusell ja Smith (2014) ovat kritisoineet Pikettyä sekaannuksesta brutto- ja nettosäästämisteiden välillä. Nopeasti luettuna vaikuttaisi siltä, että Piketty olettaa säästämisteestä vain, että se ei muutu. Mutta jos nettosäästämiste on vakio, niin silloin bruttosäästämiste lähenee sataa prosenttia, kun talouskasvu hidastuu. Mallia ei selvästikään ole tarkoitettu nollakasvun maailmaan, mikä on ongelmallista, koska pääskenaario koskee matalan kasvun maailmaa.

Välillä Piketty huomauttaa, että hänen ennustuksensa on vain yksi mahdollinen skenaario. Jos ennustuksen tarkoitus oli herätellä keskustelua, niin nappiin meni. Jos tarkoitus olisi ollut vain varoittaa varallisuuden keskittymisestä, niin koko ennuste varallisuuskertoimen noususta olisi tarpeeton. Varallisuuskertoimen vinoutuminen on uskottava uhka, vaikka argumentti sen vääjäämättömydestä ei vakuuta. Varallisuuden keskittymiseen riittäisi yksinkertaisesti se, että tuloerot kasvavat ja että rikkaimpien säästämiste on pidemmän päälle muita korkeampi. Edellinen on fakta ja jälkimmäisestäkin on evidenssiä (Saez ja Zucman 2014).

Kirjan lopussa Piketty ehdottaa vastalääkettä dystopiansa välttämiseen. Siihen kuuluu kolme progressiivisesti verotettavaa veropohjaa: tulot, varallisuus, ja perinnöt. Varallisuusvero olisi ylimmillään luokkaa 5 % vuodessa. Koska yksittäisen maan toteuttama varallisuusvero tuppaa aiheuttamaan pääoman karkaamisen ulkomaille, täytyisi varallisuusverotusta koordinoita maailmalajuisesti. Verokilpailuongel-

maa lukuunottamatta Piketty ei pohdi veron mahdollisia vaikutuksia pääomakannan kokoon tai palkkoihin. Veron päätehtävä ei olisi verotulojen kerääminen, vaan se toimisi haitta-verona suurille yksityisomaisuuksille.

Alun perin ranskaksi kirjoitetun kirjan englanninos on sujuvaa tekstiä. Tulevaisuuden perijäyhteiskunnan kauhukuvaa maalataan näppärillä anekdooteilla 1800-luvun romaaneista, ja kuivat tilinpidolliset määritelmat saavat nasevia nimiä kapitalismin lakeina. Tuloerojen historian popularisointina Piketty kirja on syystäkin klassikko. Siinä sivussa se sisältää popularisoinnin kansantalouden tilinpidosta ja tarjoaa lukuisia mielenkiintoisia sivuhuomioita taloushistoriasta. Samalla se on myös poleeminen kirja tuloeroista ja kapitalismin tulevaisuudesta, jossa ajoittain rivien välistä huokuu vaivoin pidätelty pyhä viha – tai sitten kyse on vaikeasti kääntyvästä ranskalaisyylisestä julkisesta keskustelusta. Ehkä jotain sellaista vaaditaan, jotta saa laajemman yleisön perehtymään varallisuuserien aikasarjoihin.

Aiheesta kiinnostuneille, mutta 700-sivuisen järkäleen hankkimista epäroiville, suosittelun alkajaisiksi Atkinsonin, Saezin ja Piketty yhteenvetoartikkelia tuloerojen historiaa tutkivasta kirjallisuudesta (Atkinson ym. 2011). Se löytyy tutkijoiden kotisivuilta ja, toisin kuin kirja, sisältää tietoa myös pienten maiden, kuten Suomen, historiasta. □

Kirjallisuus

- Atkinson, A., Saez, E. ja Piketty, T. (2011), "Top Incomes in the Long Run of History", *Journal of Economic Literature* 49: 3–71.
- Krusell, P. ja Smith, A. (2014), "Is Piketty's "Second Law of Capitalism" Fundamental?", Yale University, Mimeo 6.6.2014, <http://aida.wss.yale.edu/smith/piketty1.pdf> (viitattu 1.9.2014).

Zucman, G. (2013), "The Missing Wealth of Nations, Are Europe and the U.S. net Debtors or net Creditors?", *Quarterly Journal of Economics* 128: 1321-1364.

Saez, E. ja Zucman, G. (2014), "The Distribution of US Wealth, Capital Income and Returns Since 1913", Seminaariesitys, maaliskuu 2014, <http://gabriel-zucman.eu/files/SaezZucman2014Slides.pdf> (viitattu 1.9.2014).

Rognlie, M. (2014), "A note on Piketty and diminishing returns to capital", MIT, Mimeo 15.6.2014, http://www.mit.edu/~mrognlie/piketty_diminishing_returns.pdf (viitattu 1.9.2014).